

Beleidsopties voor India

S.T.H. Storm en C.W.M. Naastepad*

In India is in de jaren tachtig sterke economische groei samengegaan met toenemende inflatie en stijgende tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans en de overheidsbegroting. De devaluatie van de roepia, privatisering, liberalisering van markten en de vermindering van overheidsinvesteringen die de Indiase regering voorstaat, zullen in deze situatie geen verbetering brengen. Eerder is een verdere stijging van de inflatie en een afname van de groei te verwachten.

Economisch beleid tussen 1950 en 1980

Het Indiase economische beleid heeft in de periode 1950-1991 een aantal ingrijpende wijzigingen ondergaan. Tijdens de eerste drie vijfjarenplanperiodes (1950-'65) lag de nadruk van het beleid op direct overheidsingrijpen in het economische groeiproces. Het overheidsingrijpen bestond uit:

- een omvangrijk programma van overheidsinvesteringen, met name in de kapitaalgoederenindustrie;
- het reguleren van de samenstelling van de particuliere industriële productie door invoering van een systeem van produktielicenties;
- het, in een situatie waarin exportmogelijkheden beperkt waren, reguleren van de samenstelling van de invoer ter bescherming van opkomende binnenlandse industrieën.

Met betrekking tot de landbouw zijn pogingen gedaan tot landhervorming en het op grote schaal oprichten van plattelandscoöperaties. Al deze maatregelen, die deel waren van de z.g. Nehru-Mahalanobis-ontwikkelingsstrategie, hadden tot doel een stevige basis te leggen voor verdere industrialisering¹. Kenmerkend voor het beleid tot 1965 is het wantrouwen in een efficiënte werking van het prijsmechanisme en in de effectiviteit van marktconforme beleidsinstrumenten, zoals prijs- en subsidiebeleid, bij het realiseren van een gewenst groeitempo en -patroon.

Midden jaren '60 onderging het economische beleid een radicale verandering, mede onder invloed van betalingsbalansproblemen veroorzaakt door de vanwege de droogte van 1965-67 sterk teruggevallen agrarische productie. De veranderde rol van de overheid kwam het eerst duidelijk tot uiting in de na 1967 geïntroduceerde 'new agricultural strategy' die gericht was op een zo snel mogelijke verspreiding van de toentertijd nieuwe groene-revolutietechnologie. In plaats van zoals voorheen direct in te grijpen in de landbouwproductie in de vorm van regelgeving of hervorming van de agrarische bezits- en pachtverhoudingen, probeerde de overheid ditmaal boeren indirect te motiveren om nieuwe gewasvariëteiten te verbouwen. Daartoe werd een systeem van gegarandeerde minimumprijzen voor de belangrijkste (voedsel-)gewassen geïntroduceerd.

De opgekochte landbouwproducten werden tegen gesubsidiëerde prijzen verkocht aan de (stedelijke) consumenten. Verder werd begonnen met het verlenen van subsidies op kunstmest en op particulier krediet ter financiering van kleinschalige irrigatiefaciliteiten. Daarnaast bleven overheidsinvesteringen in de landbouw een belangrijke rol spelen. Een tweede duidelijke breuk met de Nehru-Mahalanobis-strategie waren stappen in de richting van de liberalisering van de buitenlandse handel waarvan de eerste eind jaren '70 werden genomen. Aanleiding voor de beleidsverandering was opnieuw een economische crisissituatie. In 1979 werd de economie geconfronteerd met zowel een slechte landbouwopstoot als de tweede internationale oliecrisis. Hoewel de Indiase economie in vergelijking met andere landen snel herstelde van de tweede oliecrisis en ook relatief weinig schade ondervond van de daaropvolgende wereldwijde recessie, werd in reactie op de tijdelijke crisissituatie toch voor een koersverandering in het middellange-termijnbeleid gekozen met een sterkere nadruk op liberalisering van zowel de in- en uitvoer als de binnenlandse economische verhoudingen.

De jaren tachtig: liberalisering

De importliberalisering bestaande uit een geleidelijke vervanging van importquota door importtarieven voor een groot aantal goederen vond plaats in samenhang met een exportstimuleringsbeleid, waarbij sectoren die voor de export produceren ontheffing van importbelasting kregen. In de jaren 1985-89 groeide de uitvoer met gemiddeld 10% per jaar in volume, terwijl tegelijkertijd de samenstelling ervan sterk veranderde. Uitvoer van primaire producten maakte plaats voor uitvoer van industriële goederen, vooral chemische producten, elektronica, kapi-

* De auteurs zijn als onderzoeker werkzaam bij het Centrum voor Ontwikkelingsprogrammering en het Tinbergen Instituut, Erasmus Universiteit Rotterdam. De cijfers die in dit artikel worden gegeven zijn gebaseerd op de *National accounts statistics*, Central Statistical Organisation, tenzij anders vermeld.

1. S. Chakravarty, *Development planning: the Indian experience*, Clarendon Press, Oxford, 1987.

	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Financieringstekort	101	240	294	306			
Saldo handelsbalans	-46	-68	-58	-51			
Saldo lopende rek.	-21	-62	-64	-68			
Netto particuliere besparingen	169	304	325	395			
Netto investeringen	188	337	337	383	541		
Netto overheidsinvesteringen	91	195	223	205			
Bbp							
-marktprijzen	1.358	2.626	2.934	3.305	3.866	4.253	4.976
-constante prijzen	1.358	1.774	1.859	1.944	2.131	2.242	2.354
-jaarlijkse groei (%)	7,3	4,1	3,6	4,2	10,6	5,2	5,0
Inflatie (%)	16,7	4,8	5,1	10,7	5,7	9,1	12,1

Bron: *National accounts statistics*, Central Statistical Organisation, Government of India, 1990; *Economic survey 1990-91*, Ministry of Finance.

NB. Alle grootheden in nominale prijzen, tenzij anders vermeld. Cijfers die betrekking hebben op de overheid betreffen de centrale, deelstaats- en lokale overheden.

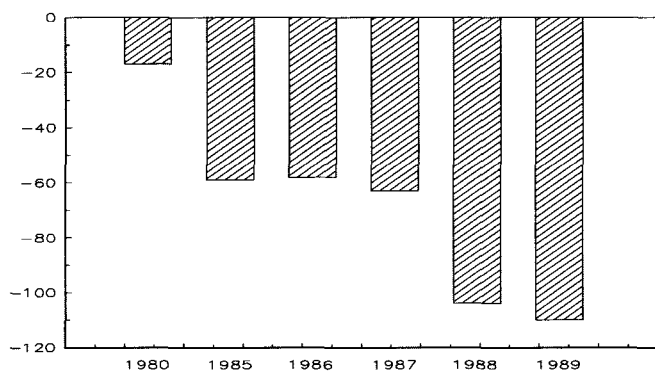
Macro-economische gegevens van de Indiase economie (in miljarden roepia's)

taalgoederen, en juwelen. Ondanks de meer dan gemiddelde groei van het exportvolume namen de betalingsbalansproblemen niet af (figuur 1). Het tekort op de lopende rekening bedroeg gedurende de zevende planperiode (1985-90) per jaar gemiddeld 2,2% van het bbp, hetgeen aanzienlijk hoger is dan het gemiddelde van 1,6% per jaar over de zesde planperiode (1980-85).

In een in december 1989 gepubliceerd rapport² schrijft de Economic Advisory Council (EAC) van de Indiase regering dat de volgende factoren hebben bijgedragen aan de betalingsbalansproblemen:

- de droogte van 1987 waardoor op grote schaal essentiële goederen (met name voedsel) moesten worden geïmporteerd en de uitvoer van landbouwproducten werd beperkt;
- het belasting- en internationale handelsbeleid dat producenten stimuleerde om importintensiever te produceren;
- het achterblijven van de groei van de binnenlandse olieproductie bij de binnenlandse vraag naar olie, waardoor de invoer van olie en gerelateerde producten (zoals kunstmest) na 1985 sterk toenam;

Figuur 1. Saldo op de lopende rekening (mrd. roepia's)

Bron: Reserve Bank of India report on currency and finance 1989-1990. De cijfers van de Reserve Bank zijn niet vergelijkbaar met de cijfers in de National Accounts Statistics uit bovenstaande tabel.

- het stagneren van de factorinkomensstroom uit het buitenland.

Het na 1985 gewijzigde belastingstelsel wordt wel genoemd als een belangrijke oorzaak van de betalingsbalansproblemen. Om de (met name politieke) problemen die gepaard gaan met een verhoging van de directe belastingdruk te omzeilen en toch de belastinginkomsten te vergroten werden toen de indirecte belastingtarieven verhoogd en de directe belastingtarieven verlaagd. De producenten hebben de verhoogde indirecte belastingtarieven op grote schaal doorberekend in de productprijzen, hetgeen heeft geleid tot een algemene produktiekostenstijging en een verslechtering van hun internationale concurrentiepositie.

Een andere factor die bijdraagt aan het tekort op de lopende rekening is de groeiende omvang van rentebetalingen over de buitenlandse schuld. Niet alleen is er de afgelopen jaren op grotere schaal in het buitenland geleend, ook groeide het aandeel van commerciële leningen voor de korte termijn gedurende 1985-90 van 27% naar ongeveer 43% van de totale buitenlandse schuld. In dezelfde periode steeg de 'debt-service ratio' van 18% naar bijna 30% van de exportwaarde. De reeds problematische betalingsbalanssituatie verslechterde in 1990-91 verder door de stijging van de wereldolieprijzen als uitvloeisel van de Golfoorlog. Dit jaar verslechterde de deviezenpositie dusdanig dat werd overgegaan tot strenge importbeperkende maatregelen en verkoop van goud.

Industrie

In het midden van de jaren '80 werden in het kader van de binnenlandse liberalisering voor 53 bedrijfstakken de juridische beperkingen op capaciteitsuitbreiding afgeschaft. Gedurende 1980-88 groeide de industriële produktie jaarlijks met gemiddeld 7,4%. Tot ongerustheid van sommigen was die groei ongelijk verdeeld over de verschillende sectoren. De produktie van duurzame consumptiegoederen groeide gedurende 1980-88 bij voorbeeld met gemiddeld 16% per jaar, terwijl de groei van de kapitaalgoederen- en intermediaire goederensectoren aanzienlijk lager uitviel (respectievelijk 9,5% en 6,5% gemiddeld per jaar). De ongerustheid over de snelle groei van de produktie van duurzame consumptiegoederen betreft vooral de negatieve effecten op de betalingsbalans tengevolge van de hoge importintensiteit van deze goederen, waardoor essentiële importen zoals van kapitaalgoederen worden verdrongen. De verklaringen voor de hoge industriële groei in de jaren tachtig lopen uiteen. Als mogelijke oorzaken worden genoemd:

- een toename van de inkomensongelijkheid, ervan uitgaande dat de hoge inkomensgroepen meer vraag uitoefenen naar duurzame consumptiegoederen;
- een relatief expansief begrotingsbeleid;
- de verminderde overheidsregulering van de invoer en de binnenlandse kapitaalmarkt na de liberalisering.

2. Economic Advisory Council, *Report on the current economic situation and priority areas for action*, Government of India, 1989.

Landbouw

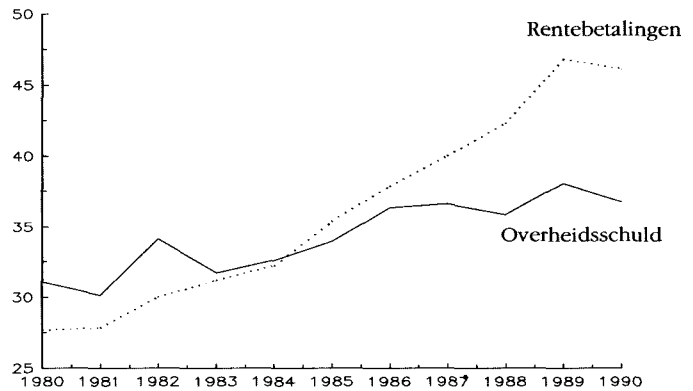
In de jaren tachtig bleef de groei van de agrarische sector in niet geringe mate het wel en wee van de rest van de economie beïnvloeden. Zo blijft inflatie in India veeleer een gevolg van reële oorzaken (zoals bij voorbeeld een misoogst) dan van monetaire factoren. Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat de nominale lonen in de geregistreerde sectoren zijn gerelateerd aan het consumptieprijsindexcijfer dat voor ongeveer de helft is samengesteld uit agrarische prijzen. Veel geregistreerde bedrijfstakken zijn op hun beurt in staat om stijgingen in lonen en agrarische inputkosten door te berekenen in hun prijzen³. Prijsstijgingen van agrarische output worden op hun beurt veroorzaakt door misoogsten, en door een politiek van voortdurende verhoging van minimumprijzen.

Gezien de sterk inflatoire effecten van landbouw-prijsstijgingen is het verontrustend dat de instabiliteit van de agrarische productie, tegen de verwachting in, na de jaren '60 voor alle gewassen behalve tarwe is toegenomen⁴. Dit wordt vooral veroorzaakt door het toegenomen belang van nieuwe gewasvariëteiten die gevoeliger zijn voor slechte weersomstandigheden dan de traditionele, en door de ongelijke regionale spreiding van de landbouwproductie, waardoor de weersafhankelijkheid nog extra wordt vergroot. Aangezien minimumprijsberekeningen zijn gebaseerd op produktiekosten is het ook verontrustend dat de agrarische produktiekosten per hectare in de afgelopen twee decennia sneller zijn gestegen dan de produktiviteit per hectare. Deze kostenstijging is vooral een gevolg van de overschakeling van relatief goedkope, zelf geproduceerde inputs in het agrarische productieproces op duurder aangekochte inputs, zoals kunstmest, pesticiden en dieselolie. Ondanks de stijgende marginale kosten bleef het lonend om met behulp van de duurder inputs te produceren, omdat het stelsel van minimumprijzen – gebaseerd op produktiekosten – altijd de garantie van een vaste (minimum) winstmarge bleef bieden.

Begrotingsbeleid

De kosten van de 'new agricultural strategy' dragen in niet geringe mate bij aan de huidige budgettaire problemen zoals blijkt uit de sterke toename in het aandeel van kunstmestsubsidies in de totale subsidie-uitgaven van 26% in 1980-81 naar 43% in 1989-90, terwijl de totale uitgaven aan subsidies zelf ook stegen: van 15,3% naar 16,1% van de lopende uitgaven tussen 1980-81 en 1987-88. Verder maakten de kosten van het opkopen van voedsel, het aanhouden van voedselvoorraden, en het verstrekken van voedselsubsidies gedurende de jaren tachtig ongeveer een kwart van het groeiende subsidiebudget uit. Hoewel de landbouw hierdoor een van de belangrijkste ontvangers van overheidsuitgaven is, draagt deze sector nauwelijks bij aan de overheidsinkomsten, aangezien boerenhuishoudens niet belastingplichtig zijn. Ook de niet-geregistreerde industrieën worden niet belast, hoewel sommige hiervan, mede dank zij overheidssteun, inmiddels zeer welvaarend zijn geworden.

Voor belastingplichtigen zijn inkomstenbelastingvoeten een tijd lang nominaal hoog geweest, maar ze betroffen een kleine categorie mensen met de hoog-

Bronnen: Reserve Bank of India report on currency and finance 1989-1990; The Economic Times, 19 april 1990.

ste inkomens. Voor deze belastingplichtigen werd vanaf midden jaren tachtig een programma van belastinghervorming, ingezet in 1976, verder uitgebreid. Dit hield onder meer in een verlaging van het hoogste marginale belastingtarief van 62% naar 50% op persoonlijke inkomens en van 55% naar 50% op bedrijfsinkomsten. Om overheidsinkomsten zeker te stellen werd tegelijkertijd een aantal indirecte belastingtarieven verhoogd. Zodoende zette de voortdurende daling van het aandeel van de directe belastingen in de totale belastinginkomsten, die zich al sinds decennia voordoet, zich in de jaren '80 voort. Bovendien daalden de totale belastinginkomsten in dezelfde periode van 98,7% naar 78,9% van de lopende uitgaven.

In deze omstandigheden steeg het financieringstekort van de overheid, gedefinieerd als lopende inkomsten minus de som van lopende uitgaven en investeringsuitgaven, van 7,5% van het bbp in 1980-81 naar 9,2% in 1987-88 en een geschatte 11% in 1990-91. Door het tekortschieten van de lopende inkomsten zijn de overheidsuitgaven in toenemende mate gefinancierd door leningen geplaatst in de particuliere sector en bij de centrale bank. Het laatste komt in de meeste gevallen neer op het drukken van extra geld. De toenemende schuldcreatie (figuur 2), die een stijging van rentebetalingen over overheidsschuld van 7,4% naar 13,0% van de lopende uitgaven tot gevolg had, heeft vooral de overheidsinvesteringen onder druk gezet.

Beleidsopties

Indiase economen zijn het erover eens dat de komende tijd het economische beleid gericht moet zijn op het verminderen van de tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans en de overheidsbegroting, onder de voorwaarde dat daardoor de economische groei niet wordt geremd. Over de precieze aanpak lopen de meningen uiteen.

3. Zie R. Chatterji, *Industrial prices in India*, Oxford University Press, 1989, voor een analyse van de prijsvorming in belangrijke geregistreerde, oligopolistische industrieën.

4. C.H. Hanumantha Rao, S.K. Ray en K. Subbarao, *Unstable agriculture and droughts: implications for policy*, Vikas, New Delhi, 1988.

Figuur 2. Totale overheidsschuld (in % bbp) en jaarlijkse rentelasten (in % belastinginkomsten)

Beleidsvoornemens

De nieuwe minister van Financiën, Manmohan Singh, heeft in zijn begroting, gepresenteerd op 24 juli jl., een verhoging van belastingtarieven op bedrijfswinsten en op luxe consumptiegoederen aangekondigd, een verlaging van de aftrekbaarheid van afschrijvingen, en een herinvoering van de rente-inkomstenbelasting, alsmede een verlaging van de subsidie op kunstmest gekoppeld aan verhoogde agrarische minimumprijzen, prijsstijgingen van olie, openbaar vervoer en andere produkten van overheidsbedrijven, liberalisering van de financiële markt, en verkoop van 20% van het aandelenkapitaal van overheidsbedrijven.

Ter stimulering van de handelsbalans is exporteurs vergaande vrijstelling van belastingen beloofd, en worden in het buitenland verblijvende Indiërs uitgenodigd hun buitenlandse geld in India te investeren. Aan de presentatie van de begroting ging in juli een dubbele devaluatie van de roepia van totaal ongeveer 20% vooraf, de grootste devaluatie sinds 1966. Ook het industriebeleid is ingrijpend veranderd. Bedrijven hoeven nu niet langer toestemming te vragen voor uitbreidingsplannen, fusieplannen en samenwerking met andere bedrijven. Elke regulering betreffende buitenlandse investeringen is afgeschaft voor alle buitenlandse deelnames tot en met 51% van het aandelenkapitaal. Verder heeft de regering voor de meeste sectoren het licentiesysteem en de registratieplicht afgeschaft. Het systeem van licenties heeft in het verleden bijgedragen tot een oligopolistische produktiestructuur en grote onderbenutting van (gelicenseerde) capaciteit doordat bestaande bedrijven licenties gedeeltelijk gebruikten om er de opkomst van nieuwe bedrijven mee te verhinderen.

Met de nieuwe begroting, de devaluatie en de hervorming van het industriebeleid verwacht de regering een groei van 4% te kunnen bereiken en een daling van het financieringstekort gecorrigeerd voor buitenlandse hulp tot 6,5% van het bbp, bij een inflatie van 9%. Om een aantal redenen lijken dit optimistische schattingen.

Verwachte gevolgen

Allereerst is bijna niemand in India optimistisch over de effecten van de devaluatie, waarvan wordt vermoed dat ze voornamelijk is uitgevoerd om het IMF, waarbij de regering denkt te gaan lenen, gunstig te stemmen. Van de devaluatie worden slechts binnenlandse prijsstijgingen en een reële daling van de binnenlandse koopkracht verwacht, ten eerste omdat een groot gedeelte van de invoer complementair van karakter is; ten tweede omdat de exporten niet of nauwelijks reageren op nominale wisselkoersveranderingen maar veel meer op reële factoren zoals omvang van de binnenlandse agrarische produktie en groei van de wereldhandel⁵; ten derde omdat de kosten van de rente- en aflossingsbetalingen aan het buitenland door een devaluatie worden verhoogd; ten vierde omdat de roepia in de afgelopen twee decennia door de koppeling aan buitenlandse valuta al sterk is gedevalueerd; en ten vijfde omdat nominale devaluaties in de afgelopen jaren zijn gevolgd door een daling van de relatieve prijs van verhandelbare goederen, het spiegelbeeld van wat er door devaluatie-optimisten wordt gehoopt,

doordat binnenlandse prijsverhoudingen veel sterker worden bepaald door relatieve wereldprijzen dan door de hoogte van de nominale wisselkoers. Daarenboven is niet zeker dat eventuele verdere devaluaties importen zullen doen afnemen aangezien veel afhangt van welk deel van de vraag erdoor wegvalt.

Devaluatie heeft ook gevolgen voor de overheidsbegroting. Aangezien ruim 80% van de uitgaven op de begroting staat geboekt tegen hetzelfde bedrag als in de begroting van de vorige regering lijkt in de gepresenteerde begroting een aantal uitgaveposten te worden onderschat. Het is onwaarschijnlijk dat de drastische devaluatie de roepiawaarde van al die posten, waarvan een groot deel in buitenlandse valuta moet worden voldaan, onveranderd heeft gelaten. Ook de liberalisering van de kapitaalmarkt kan de overheid duur komen te staan. In de voorheen door de overheid gereguleerde financiële markt konden ontstane tekorten op relatief goedkope wijze worden gefinancierd.

Voorts doet het nieuwe budget het aandeel van de kapitaaluitgaven in de totale overheidsuitgaven dalen, van 30% in 1990-91 naar 28,2% in 1991-92. Sinds de onafhankelijkheid hebben overheidsinvesteringen een belangrijke rol gespeeld bij het verwezenlijken van het niveau en patroon van groei zoals men zich dat ten doel had gesteld in de opeenvolgende vijfjarenplannen, met name door het opbouwen van een brede basis van kapitaalgoederen-industrieën en infrastructuur die hogere groei mogelijk moest maken. Vooral in infrastructurele sectoren zoals energieproductie, weg- en waterbouw (irrigatie), telecommunicatie en lucht- en railtransport spelen overheidsbedrijven ook nu nog een strategische rol doordat ze uitbreiding van particuliere produktie mogelijk en rendabel maken. Aangezien de groei in de infrastructurele sectoren in de jaren tachtig voornamelijk het resultaat is geweest van een toename in de bezettingsgraad van de bestaande productiecapaciteit zullen voor toekomstige groei capaciteitsuitbreidingen noodzakelijk zijn. Bovendien vergt verdere groei van de produktiviteit en efficiency investeringen in nieuwe technologie. Vanwege de positieve relatie tussen overheidsinvesteringen en groei denken veel Indiase economen dat bezuinigingen op overheidsinvesteringen (die in de jaren '80 zo'n 50-60% van de binnenlandse investeringen uitmaakten) een negatieve weerslag zullen hebben op de groei en daarmee ook op de belastingbasis.

Ten slotte neemt ondanks de verhoging van een klein deel van de directe belastingen het aandeel van de directe belastingen uitgedrukt in procenten van de inkomsten uit indirecte belastingen verder af. Directe belastingen op persoonlijke inkomens en vermogen zijn geheel ontzien. Als gevolg van een hoge belastingvrije voet en de ontheffing van belastingplicht van grote groepen in de samenleving is momenteel ongeveer 2% van de huishoudens in India belastingplichtig. Vanwege het relatief grote aandeel in de groei dat sommige groepen (zoals rijke

5. J. Ghosh, Exchange rates and trade balance. Some aspects of recent Indian experience, *Economic and Political Weekly*, maart 1990.

boeren, particuliere ondernemers, handelaren, en gesalariëerde werknemers in prijsgecompenseerde industriesectoren) in de afgelopen decennia is toegekomen en de relatieve (en absolute) achteruitgang van andere groepen is een voortzetting van ontheffing van belastingbetaling aan de eerstgenoemden volgens veel Indiase economen nauwelijks meer te rechtvaardigen. Niettemin is de weerstand tegen een verbreding van de belastingbasis, in de vorm van zowel een verlaging van de belastingvrije voet als van een uitbreiding van het aantal belastingplichtige categorieën, hoog en een voor de huidige regering blijkbaar nog niet te nemen hinderenis. Zo blijft een belangrijke bron van overheidsinkomsten alsmede een instrument van vraagregulering, inflatiebeteugeling en inkomensherverdeling onbenut.

Conclusie

Het nieuwe beleid lijkt kortom een voortzetting van de onder Rajiv Gandhi begonnen politiek van liberalisering enerzijds en noodmaatregelen ter financiering van opgelopen tekorten anderzijds. De liberalisering van industriële productie door afschaffing van het licentiesysteem zou de problemen van oligopolie en onderbezetting en de daarmee gepaard gaande problemen van inkomensconcentratie en werkloosheid kunnen verminderen voor zover het de concurrentie werkelijk bevordert. De verhoging van de prijzen van overheidsprodukten, de devaluatie, de indirecte belastingverhoging, de financiële liberalisering, en de afschaffing van kunstmestsubsidies gepaard gaande met verhoging van minimumprijzen kunnen alle inflatiebevorderend werken.

Inflatie raakt in India de groepen met de laagste inkomens het meest, aangezien die veelal werkzaam zijn in sectoren waarin geen systeem van automatische prijscompensatie bestaat. Door de koppeling aan verhoging van minimumprijzen vervalt bovendien een van de rechtvaardigingen voor de verlaging van de kunstmestsubsidies, namelijk dat deze subsidies grotendeels toekomen aan meer welvarende boeren in rijkere, ruim van irrigatiefaciliteiten voorziene deelstaten zoals de Punjab en Haryana, aangezien het juist deze boeren zijn die het meest profiteren van de verhoging van de minimumgarantieprijzen.

Behalve een betere regionale inkomensverdeling was ook de terugdringing van de instabiliteit van de agrarische productie waarschijnlijk beter gediend met een beleid gericht op spreiding van de overheidsinspanningen, door een deel van de bezuinigingen te gebruiken voor het vergroten van de overheidsinvesteringen in de agrarische sector van de oostelijke deelstaten Bihar en Orissa waaraan de overheid tot nu toe relatief weinig aandacht heeft besteed.

Voor de betalingsbalans, ten slotte, is het zeker op de korte termijn belangrijk dat de door de importliberalisering veroorzaakte tendens tot steeds hogere importintensiteit van de productie wordt gekeerd. Onvoorwaardelijke subsidiëring van importintensieve exportprojecten zoals nu lijkt te gaan plaatsvinden doet de netto inkomsten in buitenlandse valuta onvoldoende stijgen.

S.T.H. Storm
C.W.M. Naastepad